

University of Groningen

Antiphon's zesde rede met inleiding vertaling en commentaar

Berge, Henricus Maria ten

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1948

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Berge, H. M. T. (1948). *Antiphon's zesde rede met inleiding vertaling en commentaar*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

EERSTE HOOFDSTUK

OVER DE INHOUD EN INDELING VAN DE REDE¹⁾

In Antiphon's Zesde Rede, *περὶ τοῦ χορευτοῦ* getiteld, verdedigt zich een aanzienlijk Athener, niet met name genoemd, tegen de beschuldiging, dat hij in zijn functie van choreeg de dood van een zekeren Diodotus, een van de aan zijn zorgen toevertrouwde koor-knappen (*χορευταί*), veroorzaakt heeft. In de rede zelf wordt ons niet meegedeeld, wat er precies gebeurd is, maar in de Hypothesis lezen wij, dat den koorknaap een keeldrank is gegeven om zijn stemgeluid te verbeteren (*εὐφωνίας χάριν*), een vermoeden, dat in verband met § 15 voor de hand ligt. Blijkbaar is men van de aard van de drank niet voldoende op de hoogte geweest, omdat de knaap tengevolge daarvan gestorven is; in elk geval was er van opzet om te doden geen sprake, omdat de aanklagers dit zelf toegegeven hebben (§ 19). Het ongeluk schijnt gebeurd te zijn in de tijd, dat de koorknappen in het huis van den choreeg zich voorbereidden op het Thargeliënfeest, waarop zij een koorlied ter ere van Apollo Thargelios moesten zingen. Nu trof het, dat in die zelfde tijd de choreeg, een strijdbaar politicus, zijn handen vol had met de voorbereiding van een proces tegen ambtenaren, die in de uitoefening van hun functie gelden van de Staat hadden verduisterd; en zozeer werd hij daardoor in beslag genomen, dat hij niet de nodige zorgen kon besteden aan de koorknappen, weshalve hij zijn schoonzoon en drie andere mannen, in wie hij het volste vertrouwen had, met de zorg voor het koor belastte, opdat het hun tijdens zijn afwezigheid aan niets zou ontbreken.

Aangezien de choreeg in zoverre niets met de verzorging van het koor te maken heeft gehad en dus een van de door den choreeg aan-

¹⁾ Men zie hiervoor vooral R. C. Jebb, *The Attic Orators*, I, London 1876, p. 62 sqq.; F. Blass, *Die attische Beredsamkeit*², I, Leipzig 1887, p. 194 sq.; U. v. Wilamowitz-Moellendorff, *Die sechste Rede des Antiphon* (*Sitzungsber. der Preuss. Akad. der Wiss.*, Berlin 1900), p. 398 sqq.; W. Schmid-O. Stählin, *Geschichte der Griechischen Literatur*, I 3, München 1940, p. 109 sq. Zie voorts voor de analyse nog: C. G. Linder, *De rerum dispositione apud Antiphontem et Andocidem*, Upsaliae 1859; P. Hamberger, *Die rednerische Disposition in der alten τέχνη ῥητορική*, Paderborn 1914, p. 118.

gewezen personen den koorknaap het drankje heeft gegeven, zou het voor de hand gelegen hebben, dat de familieleden van den gestorven knaap een van bovengenoemde personen voor het geval verantwoordelijk hadden gesteld. En vermoedelijk zou dat ook wel gebeurd zijn, als de corrupte ambtenaren, waarover in het voorgaande sprake was, niet in dit ongelukkig voorval een prachtige kans hadden gezien om zich den choreeg van het lijf te houden en zo aan een veroordeling te ontsnappen. Zij stookten Philocrates, een broer van den gestorven koorknaap, op om onmiddellijk, voordat de eerste van hen voor het gerecht zou verschijnen, een aanklacht wegens φόνος tegen den choreeg in te dienen, opdat deze, eenmaal in staat van beschuldiging gesteld, overeenkomstig wettelijk voorschrift genoodzaakt zou zijn de uitoefening van zijn wettige rechten te staken en dus zijn proces tegen de ambtenaren op te geven; de choreeg zou dan in plaats van die andere lieden aangeklaagd worden, omdat hij tenslotte de verantwoordelijke persoon was voor alles, wat er met de koorknappen gebeurde. Deze intrige echter, hoe listig ook bedacht, had geen succes, omdat de archon basileus, bij wien het proces aanhangig gemaakt moest worden, de aanklacht niet accepteerde op grond van het feit, dat de aanklacht twee maanden vóór het einde van het ambtelijke jaar, d.w.z. te laat was ingediend, daar met de in acht te nemen termijnen van het vooronderzoek de rechtspraak in dat jaar niet meer afgehandeld kon worden en anderzijds het den basileus niet geoorloofd was zulk een onafgewerkte zaak aan zijn opvolger ter verdere behandeling over te geven. Het gevolg van deze mislukte intrige was, dat de choreeg voorlopig met rust gelaten werd, zodat de zaak tegen de corrupte ambtenaren voortgang kon vinden en deze veroordeeld werden.

Wij zouden nu zeker verwacht hebben, dat Philocrates direct bij het begin van het nieuwe ambtsjaar, wanneer bovengenoemde formele moeilijkheid was komen te vervallen, opnieuw een aanklacht zou hebben ingediend bij den nieuwen archon basileus, als het hem tenminste ernst was geweest met zijn voornemen om den waren schuldige voor het gerecht te brengen. In plaats daarvan bood hij den choreeg zijn verontschuldiging aan, verzoende hij zich met hem en liet hij hem verder met rust, een duidelijk bewijs, dat wij in dien aanklager, zoals spreker ook duidelijk laat uitkomen, een sycophant moeten zien, die zich door de corrupte ambtenaren heeft laten omkopen en die, toen dat financiële voordeel was komen te vervallen, verder ook geen belang meer had in het voeren van een proces tegen den choreeg; een duidelijk bewijs ook, dat zij zich niet om de religie bekommerden, die immers een verzoening van de misdaad vereiste, opdat de moorde-

naar geen μίσος of samenleving. En als dat geldelijk gewin klagers geweest was, gebeurde. Nadat Philocrates choreeg gedurende vijf jaar zij een aanklacht had bewijs, dat zij aan zichzelf de zelfde spelletje van het punt corrupte ambtenaren gerecht te brengen, na een jaar, werd Philocrates niet minder dan 30 maanden nieuw een aanklacht. Deze keer werd de aanklacht geaccepteerd, met het gevolg moest verantwoordelijk

Dit is in het kort de afzonderlijke delen

Al dadelijk trachtte prooemium (§§ 1-6), te wijzen op zijn goed aldus drukt hij zich uit mocht het onverhoopt een rein geweten voor een vaardige veroordeling tenslotte beter is onrecht

Plotseling, zonder opgint spreker met een heiligste wetten van de borg van hun voortreffelijkheid vastknoopt, dat de recht aan de duidelijke taal klagers, die de wettelijke gunstige zin trachten

Maar dan gaat hij wijst hij de rechters omladen, wanneer zij een hij hen herinnert aan

...kije heeft gegeven, zou het
...ieleden van den gestorven
...or het geval verantwoorde-
...t ook wel gebeurd zijn, als
...orgaande sprake was, niet
...ns hadden gezien om zich
...n een veroordeling te ont-
...r van den gestorven koor-
...e van hen voor het gerecht
...oç tegen den choreeg in te
...eschuldiging gesteld, over-
...kt zou zijn de uitoefening
...ijn proces tegen de ambte-
...laats van die andere lieden
...verantwoordelijke persoon
...en gebeurde. Deze intrige
...succes, omdat de archon
...emaakt moest worden, de
...het feit, dat de aanklacht
...otelijke jaar, d.w.z. te laat
...en termijnen van het voor-
...et meer afgehandeld kon
...geoorloofd was zulk een
...rdere behandeling over te
...was, dat de choreeg voor-
...tegen de corrupte ambte-
...deeld werden.

...at Philocrates direct bij het
...: bovengenoemde formele
...nieuw een aanklacht zou
...basileus, als het hem ten-
...n om den waren schuldige
...van bood hij den choreeg
...zich met hem en liet hij
...dat wij in dien aanklager,
...en sycophant moeten zien,
...aten omkopen en die, toen
...llen, verder ook geen be-
...s tegen den choreeg; een
...de religie bekommerden,
...ereiste, opdat de moorde-

naar geen μίσμα om zich zou verspreiden tot nadeel van de gehele samenleving. En als het uit het voorgaande nog niet duidelijk was, dat geldelijk gewin de enige drijfveer van de handelingen der aanklagers geweest was, dan bleek dat heel duidelijk uit hetgeen daarna gebeurde. Nadat Philocrates en de zijnen in het nieuwe jaar den choreeg gedurende vijftig volle dagen met rust gelaten hadden, hoewel zij een aanklacht hadden kunnen indienen — volgens spreker het beste bewijs, dat zij aan zijn schuld niet geloofden —, herhaalde zich het zelfde spelletje van het vorige jaar. Opnieuw stond de choreeg op het punt corrupte ambtenaren — ditmaal een heel consortium! — voor het gerecht te brengen, maar, evenals door de ambtenaren van het vorige jaar, werd Philocrates ook door hen omgekocht — deze keer zelfs voor niet minder dan 30 minae, waarop spreker alle nadruk legt — om opnieuw een aanklacht wegens φόνοç tegen den choreeg in te dienen. Deze keer werd de aanklacht echter door den archon basileus geaccepteerd, met het gevolg dat de choreeg zich nu voor zijn rechters moest verantwoorden wegens de dood van den koorknaap.

Dit is in het kort de voorgeschiedenis van het proces. Laten wij thans de afzonderlijke delen van de rede nader beschouwen.

Al dadelijk tracht spreker in het eerste deel van zijn rede, het prooemium (§§ 1-6), de rechters gunstig voor zich te stemmen door te wijzen op zijn goed geweten in deze zaak: „het beste is natuurlijk”, aldus drukt hij zich uit, „helemaal niet in een proces te geraken, maar mocht het onverhoopt toch gebeuren, dan is het een grote troost met een rein geweten voor zijn rechters te treden; ja zelfs bij een onrechtvaardige veroordeling behoudt men deze troostvolle gedachte, dat het tenslotte beter is onrecht te lijden dan zelf onrecht te doen” (§ 1).

Plotseling, zonder dat dit door het voorgaande is gemotiveerd, begint spreker met een lofprijzing van de νόμοι φονικοί als de beste en heiligste wetten van de Staat, wier onveranderlijkheid de beste waarborg van hun voortreffelijkheid is, waaraan hij dan de waarschuwing vastknoopt, dat de rechters daarom grotere waarde moeten hechten aan de duidelijke taal der wetten dan aan de woorden van de aanklagers, die de wetten geweld willen aandoen en in een voor hen gunstige zin trachten te interpreteren (§ 2).

Maar dan gaat hij over tot het hoofdthema van dit prooemium en wijst hij de rechters op de grote verantwoordelijkheid, die zij op zich laden, wanneer zij een onrechtvaardig vonnis vellen, in welk verband hij hen herinnert aan de onherroepelijkheid van het eenmaal gevelde